

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
м. Київ, МАУП, 27 жовтня 2006 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”)

Становлення і розвиток української державності: Матеріали Всеукр.
С76 наук.-практ. конф., Київ, МАУП, 27 жовт. 2006 р. — К.: ДП «Вид. дім
«Персонал», 2008. — 408 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-972-7

У пропонованому збірнику подано статті учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43

ISBN 978-966-608-972-7

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ЗМІСТ

Щокін Г. В. <i>Вітальне слово</i>	6	Утвенко В. В. <i>Фіскальна політика Гетьманату за правління Кирила Розумовського</i>	73
Головатий М. Ф. <i>Етнічна ідентифікація українства: чому вона потрібна</i>	7	Омельчук В. В. <i>Механізм інтеграції національних меншин та їх особливості</i>	79
Яременко В. В. <i>Розмисел з примруженим оком про українську державну залежну незалежність або незалежну залежність</i>	15	Вознюк П. Ф. <i>Іноземний геополітичний лобізм в Україні</i>	91
Шилов Ю. О. <i>Найперша у світі державність і походження українського козацтва</i>	21	Пиріг П. В. <i>До питання про становлення Української державності під час визвольної війни українського народу середини XVII ст.</i>	100
Прилуцький Р. Б. <i>Про роль права у становленні української державності</i>	37	Омельчук В. В., Омельчук М. В. <i>Державна політика Гетьманату щодо інституційного забезпечення судової реформи 1760–1763 років</i>	110
Сацький П. В. <i>Економічна частина договорів, підписаних у Брест-Литовську, і статус Української Народної Республіки як держави на міжнародній арені</i>	48	Доманський В. А. <i>Щодо захисту Української держави і суспільства від катаклізмів та надзвичайних ситуацій (організаційно-правовий аспект)</i>	118
Мищак І. М. <i>Механізми державного підпорядкування і радянізації Західної України в 1939–1941 рр.: політико-правовий аспект</i>	56	Наумов В. Л. <i>Права людини у контексті конституційних засад інформаційних відносин в Україні</i>	121
Тимофієнко Л. П. <i>Актуальні проблеми управління інтелектуальною власністю в контексті приєднання України до СОТ</i>	63	Солдатенко В. В. <i>Інвестиційно-інноваційна модель — шляд до зростання економіки України</i>	126
Бадунь Г., Марценюк Н., Славінський А. <i>Політична опозиція в Україні після президентських виборів 2004 року: від інаугурації Президента України Віктора Ющенка до відставки уряду Юлії Тимошенко</i>	66	Базась М. Ф., Левочко М. Т. <i>Особливості взаємодії моделі і моделювання в економічній освіті</i> ..	134
		Малютін І. А. <i>Провідна роль держави у превалюванні моральних принципів у праві</i>	138
		Данішевський Г. В. <i>Ринкові відносини і національні інтереси</i>	142

ПРАВА ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Становлення і розвиток української державності, с. 121–125

Як відомо, у широкому розумінні культура — це сукупність матеріальних і духовних цінностей, які були створені людством у процесі соціально-історичної практики.

Культура як суспільне явище, безумовно, відображає також на певному етапі розвитку держави і суспільства досягнутий рівень розвитку правової культури в галузях державного і суспільного будівництва. Як найважливіший елемент розвитку нашої держави і суспільства правова культура насамперед виявляється у правовому вихованні та правосвідомості громадян і залежить здебільшого від того, як держава забезпечує своїх громадян правовою інформацією, у тому числі з питань прав і свобод людини та громадянина.

Безперечно, права і свободи як найважливіші конституційні здобутки потребують ефективного механізму реалізації положень Конституції України з цих питань.

Права і свободи людини, які гарантуються Конституцією України та визначають зміст і спрямованість діяльності Української держави, не уявляються без конституційних гарантій прав людини на інформацію. Закріпивши у ст. 17 Конституції України положення про те, що інформаційна безпека країни, поряд із захис-

том її суверенітету, її територіальної цілісності, забезпеченням її економічної безпеки, є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу, законодавець визначив, що інформація належить до особливо важливих соціальних цінностей держави і суспільства, які охороняються. У зв'язку з цим необхідно визнати, що інформація поряд з матеріальними і енергетичними ресурсами являє собою один з національних ресурсів України.

Рівність прав і свобод громадян перед законом забезпечується інформаційними відносинами, які виникають у процесі реалізації громадянами їхніх конституційних прав і свобод. Тому механізм інформаційного забезпечення життєдіяльності держави, суспільства і конкретного громадянина вимагає дуже серйозного, глибокого і всебічного вивчення та вдосконалення.

У Конституції України закріплені основні права, свободи та обов'язки людини стосовно інформаційних відносин. На підтвердження зазначеної вище тези розглянемо деякі положення Конституції України.

Так, у ст. 22 Конституції України відзначається, що права і свободи, закріплені Конституцією, не є вичерпними. Конституція допускає розши-

рення цих прав і свобод за умови, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинного законодавства не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Не викликає сумніву, що обсяг існуючих прав і свобод людини і громадянина є нічим іншим, як необхідним і достатнім обсягом інформації, якою держава з огляду на Конституцію зобов'язана забезпечити учасників інформаційних відносин. Від повноти і своєчасності цього забезпечення безпосередньо залежить місце України в колі суверенних, незалежних, демократичних, соціальних і правових держав. Розглянемо деякі аспекти цього забезпечення.

Носій суверенітету та єдине джерело влади в Україні — народ, який здійснює владу безпосередньо, через органи державної влади і органи місцевого самоврядування, позбавлений повноцінної інформації, автоматично виключається з процесу управління державою. Виключення народу з процесу управління державою може призвести до узурпації державної влади і позбавлення конституційних прав і свобод людини. Подібна ситуація неприпустима, оскільки життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість та безпека людини визначені Конституцією України найвищою соціальною цінністю, яка має конкретний інформаційний конституційний зміст.

До конституційних положень, що розкривають зміст найвищої соціальної цінності людини, потрібно передусім зарахувати те, що всі люди є вільними і рівними у своїй гідності й правах. Гідність і права людини в Україні формуються за допомогою реалізації кожною людиною конституційного права на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших

людей і виконуються обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток особистості.

Конституція України закріпила рівність громадян і їхніх конституційних прав і свобод та рівність громадян перед законом у широкому значенні.

Конституційно виключені привілеї або обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, віку, етнічного і соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Встановлена в Основному Законі й рівність прав жінки і чоловіка. Жінки наділені Конституцією рівними з чоловіками можливостями в суспільно-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці й винагороді за неї. Конституцією закріплюється використання в правовому механізмі і спеціальних способів щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановлення для них пенсійних пільг, створення умов, які дають можливість поєднувати роботу з материнством. Рівність забезпечується правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Громадянство України як конституційний інститут володіє безумовною силою, що дає громадянину України "охоронну грамоту". По-перше, згідно з Конституцією громадянин України без його бажання ніким не може бути позбавлений громадянства України. По-друге, громадянин України ніким не може бути вигнаний за кордони України чи виданий іншій державі. Громадянство, як і

життя людини в Україні, належить до невід’ємних прав людини. За Конституцією неможливе довільне позбавлення прав громадянства, як і довільне позбавлення права на життя однаковою мірою. Норма Конституції — “громадянин України не може бути позбавлений громадянства” і норма Конституції — “ніхто не може бути довільно позбавлений життя”, перегукуючись і доповнюючи одна одну, складають міцну інформаційно-правову модель захисту прав людини в Україні. В цю модель вписується і конституційне право кожної людини, яка проживає в Україні, захищати своє життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань.

Конституційне право кожного на повагу його гідності виявляється в тому, що ніхто не може бути підданий тортурам, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню, як і медичним, науковим або іншим дослідженням без згоди людини.

Право кожного на повагу його гідності безпосередньо пов’язане з конституційним правом людини на свободу та особисту недоторканість. Положення Конституції про те, що ніхто не може бути заарештований або перебувати під арештом інакше, як за вмотивованим рішенням суду і тільки на основі та в порядку, встановленому законом, засвідчує високий рівень захисту прав людини в Україні.

У разі арешту або затримання кожному заарештованому або затриманому має бути негайно повідомлено про мотиви арешту або затримання, роз’яснені його права та надана можливість з моменту затримання захищати себе особисто і користуватися правовою допомогою захисника. Затриманий володіє конституційним правом оскаржити в суді своє затримання.

Конституційним обов’язком тих служб, які здійснили арешт або затримання, є негайне повідомлення родичів заарештованого або затриманого про факт його арешту чи затримання.

Однією з конституційних гарантій прав людини є гарантія недоторканості його житла. Конституція забороняє проникнення до житла або іншого володіння особистості, проведення в них огляду чи обшуку без умотивованого рішення суду. Винятком з цього правила за Конституцією України є невідкладні випадки, пов’язані з урятуванням життя людей і майна або з безпосереднім переслідуванням осіб, що підозрюються у скоєнні злочину. В цих випадках Конституція допускає інший (однак встановлений тільки законом) порядок проникнення до житла або до іншого володіння особистості і поведінки в них, огляду та обшуку.

До найважливіших конституційних гарантій особистості належить гарантія таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції кожного. Не підлягають перегляду, прослуховуванню, розголошенню відомості, що містяться в листуванні, телефонних розмовах і телеграфних повідомленнях, крім випадків, передбачених законом. Встановлюються ці винятки тільки судом у суворій відповідності із законом і тільки з метою попередження злочину або з’ясування істини під час розслідування карної справи і тільки в тих випадках, коли в інший спосіб отримати необхідну інформацію неможливо.

Закон України “Про інформацію” включає до основних принципів інформаційних відносин такий, як гарантованість права на інформацію, її відкритість та доступність. Отже, громадяни України мають всі законні

підстави вимагати від відповідних органів державної влади дотримання цих принципів, а владні структури зобов'язані забезпечити дотримання вимог законодавства про інформацію всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями.

Прийняття нових конституцій у країнах колишнього соціалістичного табору, кардинальні політичні та економічні реформи, що відбуваються в них, формування демократичних інститутів у цих країнах, інтеграція України в європейську систему об'єктивно ставлять перед національною наукою і практикою конкретні завдання щодо вдосконалення процесу гармонізації законодавств країн, які прагнуть до співробітництва.

Незаперечним є факт розширення, поглиблення інтеграційних соціально-економічних зв'язків між державами, розвиток між ними спільної господарської діяльності та очевидна відсутність доступної, оперативної, повної і достовірної правової інформації, що перешкоджає початку роботи зі зближення національних законодавств.

Усе це вимагає невідкладного пошуку нових організаційно-правових форм інформаційно-правового співробітництва. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність розроблення структурно-функціональної моделі державної системи правової інформації України, що містить у собі систему загальнодержавних центрів правової інформації, галузевих, регіональних на базовому рівні державної влади та управління. Структурно-функціональна модель державної системи правової інформації повинна вписуватися в організаційну структуру системи виконавчої влади, яку очолює Президент України, і бути її невід'ємним елементом. Ця модель

повинна мати вихід на системи двох- і багатостороннього інформаційного обміну правовими актами, передбаченими міжурядовими угодами, такими, наприклад, як угода між урядом України і урядом Російської Федерації про обмін правовою інформацією, підписана в 1994 р., в якій зазначається, що сторони визнають необхідність інформаційного обміну між цими правовими актами з питань, зазначених в Тематичному переліку нормативно-правових актів, що підлягають міждержавному обміну і відкриті до публікації.

Угодою передбачається, що одержання інформації має здійснюватися шляхом електронного передання документів з дотриманням вимог міжнародних стандартів засобів комунікацій повідомлень і пакетів для відкритих систем.

До принципів моментів, закладених в Угоді, належать положення про порядок передання отриманої інформації третій стороні, вимоги до використання власних інформаційних ресурсів і необхідності створення національної бази даних, для обміну правовою інформацією, підтримання її в актуальному стані і про закріплення відповідальності за повноту, вірогідність і своєчасність подання інформаційних даних.

Угодою передбачені організаційні рішення щодо створення системи обміну правовою інформацією. Зокрема, передбачається створити уповноважений орган (міністерство, комітет, відомство), який здійснюватиме координацію робіт зі створення національних еталонних баз даних і розвиток засобів комунікацій для міждержавного обміну правовою інформацією, а в його складі — організацію, на яку будуть безпосередньо покладені функції міждержавного обміну.

Модель системи обміну правовою інформацією між Україною і Росією, на наш погляд, може бути використана як еталон створення систем обміну правовою інформацією з іншими країнами. Тому є нагальна необхідність подальшого і всебічного вивчення її організаційно-правових аспектів. Тим більше, що у своїй постанові “Про організацію роботи по формуванню єдиної системи правової інформації в Україні” від 26 грудня 1994 р. № 308/94-ПВ Президія Верховної Ради України відзначає необхідність підвищення рівня правотворчої і правозастосовуючої діяльності органів державної влади через створення в Україні загальнодержавної системи правової інформації.

За останні роки незалежна Україна здійснювала перехід до інформаційного суспільства (інформаційної цивілізації), яке, на думку багатьох учених світу, характеризується зростанням ролі інформації в соціальних процесах, швидкістю її обробки, проникненням електронно-обчислюваної

техніки і заснованих на ній сучасних інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя. Це підтверджується ухваленням низки нормативних актів вищих органів державної влади і управління, що регулюють інформаційні відносини в Україні. До них належать закони України “Про інформацію”, “Про науково-технічну інформацію”, “Про захист інформації в автоматизованих системах” та ін.

Як відомо, в Російській Федерації розроблена і успішно виконується Програма взаємодії федеральних органів державної влади в галузі інформаційно-правового співробітництва з органами влади незалежних держав. Участь у цій Програмі дасть змогу Україні багато в чому прискорити розширення і поглиблення інтеграційних соціально-економічних зв’язків між державами, процес розвитку спільної господарської діяльності, вирішити багато проблем національної державної практики та усунути колізії в законодавстві, яке регулює міждержавні відносини.